

Voices after a Training Program. *Educ. Sci.* 2021. Vol. 11. P. 724.
<https://doi.org/10.3390/educsci11110724>

2. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) до 2027 р. (5 серпня 2020 р.).
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2021-%D1%80#n8>

3. Jackman J.A., Cho D.-J., Lee J., Chen J.M., Besenbacher F., Bonnell D.A., Hersam M.C., Weiss P.S., Cho N.-J. Nanotechnology Education for the Global World: Training the Leaders of Tomorrow. *ACS Nano*. 2016. Vol. 10. P. 5595. <https://doi.org/10.1021/acsnano.6b03872>

4. Sementsov Yu., Cherniuk O., Dovbeshko G., Zhuravskiy S., Makhno St.M., Bo Wang, Kartel M. Glass-Reinforced Plastic Filled by Multiwall Carbon Nanotubes and Their Modified Forms. *Journal of Materials Science and Chemical Engineering*. 2019. Vol.7. P.26-35.
<https://doi.org/10.4236/msce.2019.77004>

5. Kartel M., Sementsov Yu., Dovbeshko G., Karachevtseva L., Makhno St.M., Aleksyeyeva T., Grebel'na Yu., Styopkin V., Bo Wang, Stubrov Yu. Lamellar structures from graphene nanoparticles produced by anode oxidation. *Advanced Materials Letters*. 2017. Vol. 8. P.212-216.
<http://dx.doi.org/10.5185/amlett.2017.1428>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-73>

**MODERN APPROACHES AND METHODS
IN TEACHING ARCHEOLOGY AND FIELD RESEARCH
METHODS IN HIGH SCHOOLS**

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ У ВИКЛАДАННІ
АРХЕОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Shevtsova Ye. S. Шевцова Є. С.

*Assistant at the Department
of History of Ukraine
State Institution «Luhansk Taras
Shevchenko National University»
Poltava, Ukraine*

*асистент кафедри історії України
Державний заклад «Луганський
національний університет імені Тараса
Шевченка»
м. Полтава, Україна*

Викладання курсу «Археологія та методика польових досліджень» у здобувачів історичної освіти закладів вищої освіти України охоплює коло теоретичних і практичних питань з археології України та має на меті навчити використанню пам'яток матеріальної культури як об'єкту для

вивчення господарства, побуту, культури, історії племен і народів, що перебували на території нашої держави протягом її історії. Вимоги до викладачів курсу передбачають уміння навчити майбутніх спеціалістів використовувати глибокий аналіз конкретних археологічних матеріалів для історичних узагальнень, висновків, а також, досліджуючи такі пам'ятки за допомогою археологічних методів, простежувати основні періоди історичного й культурного розвитку населення, етнічні й соціально-економічні процеси на території нашої країни.

Сучасний підхід до викладання сьогодні ключову роль відводить не самим теоретичним знанням, а саме набутим компетенціям здобувача. Саме компетентнісний підхід у вищій школі виступає показником якості і критерієм до використання інноваційних методів. Якщо у минулому викладач закладу вищої освіти був носієм передових теоретичних знань з дисципліни, та мав за мету передати їх наступному поколінню спеціалістів, то тепер його роль кардинально змінилася. Оскільки сучасні інформаційні технології відкрили швидкий доступ до джерел інформації з навчальної дисципліни, стали вільними та відкритими посібники, підручники, наукові праці та результати досліджень з археології, задача викладача за сучасним підходом до освіти – виробити необхідні компетентності та уміння знаходити та використовувати у практичній діяльності різноманітні ресурси та інформацію, у тому числі отриману в результаті власного досвіду. Важливо завжди зацікавити здобувачів актуальними проблемами та тематикою навчального курсу, показати практичну направленість здобутих знань та компетентностей, а також можливості їх використання у майбутній професії [5, с. 180].

До ключових компетентностей, отриманих у результаті вивчення дисципліни, можна віднести:

1. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

2. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

3. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

5. Здатність використовувати методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології, фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

Викладач як науково-педагогічний працівник та організатор освітнього середовища повинен постійно вдосконалювати власні методи та прийоми та забезпечувати необхідні умови для процесу навчання. Необхідно постійно проводити аналіз якості здобутих умінь та навичок здобувачів, підвищувати їх мотивацію та інтерес до навчальної діяльності. У процесі проведення аудиторних занять це можна зробити такими способами, як: – спостереження (помічати реакцію, схвальні або негативні репліки, емоції та зацікавленість, відгуки); – анкетування (доцільніше проводити на початку, усередині та після закінчення курсу).

При цьому можна визначити враження здобувачів від навчального курсу за такими питаннями: відповідність змісту навчального матеріалу тематиці курсу; значущість дисципліни для майбутньої професії; особливості викладання матеріалу (наочність, логіка, темп, емоційність, визначення головних питань, виділення термінів, посилання на літературу); загальна характеристика особистості викладача (ерудиція, доброзичливість, культура мовлення, зовнішній вигляд тощо) [2, с. 32].

Для здійснення якісного навчання потрібно підібрати наявні й розробляти нові засоби, прийоми, методи. Інноваційні технології навчання у виші передбачають: проблемні лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій), презентації, рольові ігри, ділові ігри [3, с. 64]. Важливим спеціальним методом у викладанні археології та методики польових досліджень є використання наочного археологічного матеріалу під час проведення аудиторних занять. Викладачі під час занять з археологічним матеріалом повинні виробляти в майбутніх спеціалістів вміння та навички ідентифікувати за пам'ятками археологічну культуру, до якої вони відносяться; вміння здійснювати механічну, хімічну чистку фрагментів кераміки, виробів із міді, бронзи і заліза; здійснювати різні види реконструкції кераміки тощо. Такі практичні заняття потрібно проводити паралельно із теоретичними, закріплюючи здобути знання [1, с. 268]. Очевидно, що цей метод передбачає наявність у викладача цілої колекції залишків матеріальної культури різних археологічних епох. За відсутності подібної, придуть на допомогу сучасні інформаційні технології та новітні методи навчання.

Форми використання інформаційних технологій на заняттях з археології та методики польових досліджень можуть бути різними.

Перш за все, в умовах дистанційного та онлайн навчання можна виводити на екран текстовий теоретичний матеріал: лекції, план практичного заняття, визначення термінів, цитати з наукових праць тощо, для наочного закріплення, конспектування та кращого розуміння інформації. Викладач може користуватись такими презентаціями для зручності у викладенні матеріалу. Іншим прийомом може слугувати використання зображень та моделей (у тому числі й 3D) археологічної культури та їх матеріальних залишків: жител, поховань, посуду, зовнішнього вигляду тощо. Включення макетів, таблиць, схем та інших засобів наочності до викладання дисципліни зробить його більш різноманітним та цікавим. При цьому інформаційні технології зручно використовувати під час контролю і перевірки знань. Така система оцінювання має значні переваги, в порівнянні з класичними варіантами перевірки якості знань: скорочення часу на проведення контрольних робіт, контролювання процесу завдяки вмонтованому обмеженню часу та кількості спроб, відсутність потреби в самостійній перевірці результатів контролювання педагогом.

Включення в навчально-педагогічний процес сучасних методів дозволить підсилити емоційне сприйняття навчальної інформації; підвищити мотивацію навчання та зацікавленість, внаслідок можливості самоконтролю, індивідуального, диференційованого підходу до кожного здобувача; розвинути процеси пізнавальної діяльності; проводити пошук і аналіз різноманітної інформації; створити умови для формування умінь самостійного одержання знань [4, с. 26].

Навчальний курс «Археологія та методика польових досліджень» – важлива складова у фаховій підготовці майбутніх істориків. При цьому роль викладача цієї дисципліни у процесі навчання історично змінилась через сучасний компетентнісний підхід до навчання. Він передбачає вироблення у здобувачів освіти знань, умінь та навичок для успішної професійної наукової та практичної діяльності. Для здійснення цієї мети викладачу необхідно постійно вдосконалюватись, проводити моніторинг якості освіти, розширювати наявні й розробляти нові засоби, прийоми, методи. Важливе місце у цьому процесі займає як практична робота з археологічним матеріалом так і використання інформаційних технологій.

Література:

1. Горохівський, П. І. Роль і місце курсу «Археологія України» у системі підготовки вчителя сільської загальноосвітньої школи. *Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 6. Історичні науки. 2008. С. 267–270.

2. Казак, І. О. Теорія і методика викладання в вищій школі. Конспект лекцій з навчальної дисципліни. 2018. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського.

3. Козлова, Г. М. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник. Одеса : ОНЕУ, ротапінт, 2017. 200 с.

4. Мультимедійні технології та засоби навчання : навчальний посібник / А. М. Гуржій, Р. С. Гуревич, Л. Л. Коношевський, О. Л. Коношевський; за ред. академіка НАПН України Гуржія А. М. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. 556 с.

5. Скакальська І. Інноваційні підходи до викладання археології у вищій школі. *Universum Historiae et Archeologiae*. 2020. Т. 3 (28). Вип. 1. С. 177–187.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-74>

WORK WITH PARENTS OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

РОБОТА З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Shyshenko V. O.   **Шищенко В. О.**

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Primary and Vocational Education
H. S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine*

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової і
професійної освіти
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Moskalova L. O.   **Москальова Л. О.**

*student of higher education at the Faculty of
Primary Education
H. S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine*

*здобувач вищої освіти факультету
початкового навчання
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна*

У наш час інклюзивна освіта являє собою не тільки фундаментальну засаду розвитку освіти, а й філософію усвідомлення участі людини у соціумі.